

WAARHEID EN WAARSCHIJNLIJKHEID IN DE NEDERLANDSE RECHTSPRAAK

Prof. dr.ir. A.F.P. van Putten, Postbus 1200, 5602 BE Eindhoven,
Stichting Hollandpromote.com; september 2006;

SAMENVATTING

Evenals in de luchtvaart en in operatiekamers staan er in de rechtspraak, levens en carrières op het spel. Het is daarom van groot belang de betrouwbaarheid / bedrijfszekerheid te kennen van alle componenten, personen en instanties die bij een gerechtelijke procedure betrokken zijn. De betrouwbaarheid kan dan uitgedrukt worden in een getal tussen 0, volkomen onbetrouwbaar en 1, volstrekt betrouwbaar.

Ter verbetering van de kwaliteit en het herstel van het vertrouwen in de rechtspraak, is het noodzakelijk vooraf en voor elke procedure de betrouwbaarheid van rechters, advocaten en andere betrokken personen en instanties te toetsen. Voor uitspraken hierover wordt gebruik gemaakt van kansrekening ten einde inzicht te verkrijgen over de wijze en de betrouwbaarheid van ingenomen standpunten en de betrouwbaarheid van personen, betrokken in gerechtelijke procedures. Hiertoe worden naast conditionele kansen ook het begrip bedrijfszekerheid en de faalfrequentie geïntroduceerd. De leugen wordt gezet naast het begrip waarheid. Het menselijk handelen wordt geprojecteerd in een drie- dimensionaal energiedomein. Waarheid, leugen, kennis, informatie en perceptie worden in het juiste perspectief geplaatst. Factoren die de faalfrequentie beïnvloeden worden besproken. Enkele bekende voorbeelden illustreren de verwoestende kracht van de leugen in de rechtspraak.

INLEIDING

Het regelmatig falen van de rechtspraak in Nederland zowel in strafrecht, civielrecht als in bestuurszaken, rechtvaardigt een nader onderzoek naar onderliggende mechanismen en oorzaken. Aan structureel falen ligt een bewuste handelwijze ten grondslag, die zijn oorzaak kan vinden in de heersende (management) cultuur, mentaliteit, kwaliteit¹ en het kennisniveau van de organisatie. Daarnaast is het mogelijk, dat in de opzet van de rechtspraak conceptuele fouten aanwezig zijn.

Zolang er mensen bestaan is er behoefte aan rechtspraak door een onafhankelijke en onpartijdige instantie en deskundigen, die in geval van geschillen met het nodige gezag uitspraken kan doen waar men zich bij neer legt, kan neerleggen, of dient neer te leggen. De praktijk wijst uit dat de drijvende kracht voor het nemen van beslissingen vaak zijn grondslag vindt in gevoelsargumenten gekoppeld aan belangen, waarmee het gelijk voor een partij

---

¹ Zie ook het rapport Kwaliteit Rechtspraak onderzocht, uitg. Raad voor de Rechtspraak, 28 juni 2006.

wordt binnengehaald, ten koste van de feiten, de waarheid en de rechtszekerheid. Om de invloed hiervan te onderzoeken introduceren we een drie- dimensionaal energiedomein, waarin al het menselijk handelen zich afspeelt². Niet zelden zijn politieke en financiële belangen in het spel die een dominante rol spelen, waardoor partijen de van toepassing zijnde wettelijke voorschriften geweld aan doen dan wel volledig aan hun laars lappen. Op het moment dat de waarheid geweld wordt aangedaan door ontkenning, verdraaiing of negeren van feiten, treedt de leugen in werking ten koste van de maatschappij. (vrij naar Montaigne) Dezelfde mechanismen als hierna besproken komen in de politiek en het dagelijks leven voor. Zij vallen buiten het kader van dit onderzoek.³

In het onderstaande onderzoek wordt de leugen, met zijn oorzaken en gevolgen binnen de rechtspraak aan een nader onderzoek onderworpen. Aan de hand van voorbeelden kan worden aangetoond, dat de leugen een verwoestende kracht en effect heeft op de mens, carrières, de menselijke psyche, zijn gezondheid, zijn omgeving en op de natuur.

In dit onderzoek wordt uitgegaan van mogelijke gebeurtenissen (*events*) die kunnen worden waargenomen en daardoor kunnen worden gekend. Aan elke gebeurtenis kan een kans van optreden worden toegekend op grond van verkregen kennis en ervaringsgegevens. Vervolgens bezien we de waarnemer. De waarnemer kan op grond van zijn (verkregen) kennis en perceptie een bewering doen, waaraan eveneens een kans kan worden toegekend op de juistheid daarvan. De bewering kan waar, of niet waar zijn. Elke bewering heeft daardoor een bepaalde mate van waarschijnlijkheid op de juistheid daarvan. Complementair gezegd met een kans op falen.

De Nederlandse rechtspraak berust op tegenspraak, dientengevolge staan in het geding beweringen van partijen haaks op elkaar. De rechtspraak heeft een *binair* karakter, dat wil zeggen, eiser of gedaagde wordt in het gelijk gesteld of in het ongelijk, verdachte wordt schuldig bevonden of niet, enz. We onderzoeken de betekenis daarvan met behulp van begrippen uit de waarschijnlijkheidsrekening. We proberen ook uitspraken te doen over de betrouwbaarheid van de rechtspraak op grond van faalfrequenties per tijdseenheid of per hoeveelheid, *failure rates*, waarmee we het begrip *reliability* introduceren. Op deze wijze kunnen we kwantitatief de waarschijnlijkheid bepalen dat een partij een juiste of onjuiste bewering doet, dan wel liegt of niet liegt. Tenslotte kunnen we dan ook de kans bepalen dat een rechterlijke beslissing juist is of onjuist.

Altijd dient de vraag voorop te staan: "*wat zijn de gevolgen als een foute beslissing genomen wordt*". Dit komt overeen met de vraag over de bedrijfszekerheid van een systeem of proces, i.e.: "*What are the consequences, if a system fails*". En ook "*pay now, save later*". Elke keer opnieuw worden onder druk van belangen, prestige, haast, arrogantie verkeerde beslissingen genomen en daardoor grote fouten gemaakt met alle gevolgen van dien.

Dat er in de rechtspraak grove fouten worden gemaakt behoeft nauwelijks nadere toelichting en blijkt klip en klaar uit bijvoorbeeld de Schiedamse Parkmoord, de zaak Lancee en de Puttense moordzaak. De fouten, leugens en het bedrog welke in de rechtspraak dag en dagelijks worden gemaakt hebben vaak verwoestende gevolgen voor betrokkenen. Het is dan ook van belang inzicht te verkrijgen in de kans op juistheid, of onjuistheid van rechterlijke beslissingen, welke tot stand komen op grond van een reeks (proces) stappen, elk met een bepaalde waarschijnlijkheid van juistheid of omgekeerd met de faalkans daarvan. Hoe groter de kans op juistheid van de rechterlijke beslissing, hoe beter de kwaliteit⁴ en betrouwbaarheid⁵. Omgekeerd, hoe kleiner de kans op juistheid des te dramatischer de

² Antonio Damasio, *The Feelings Of What Happens; Body And Motion In The Making Of Consciousness*, 1999, Harcourt Brace Publ.

³ Themanummer, *Waarheid en Leugen*; *Filosofie Magazine*, 3/2006

⁴ Kwaliteit wordt gedefinieerd als de samenstelling van de eigenschappen van een proces of systeem op een gegeven tijdstip

⁵ Betrouwbaarheid wordt gedefinieerd als de kwaliteit van een systeem in de tijd. Nauwkeuriger geformuleerd: De kans dat het systeem nog werkt binnen zijn vooraf vastgelegde specificaties na een vooraf gegeven tijd.

gevolgen kunnen zijn. Mogelijke oorzaken welke de kwaliteit van de rechtspraak bepalen, kunnen dan ook belicht worden vanuit het perspectief van *faalfrequentie* per gebeurtenis met de daarbij behorende mogelijke oorzaken en omstandigheden. We onderzoeken ook de stelling, dat aan elk in het geding gebracht standpunt van een van de partijen altijd minstens één onjuiste bewering dan wel één leugen is gekoppeld. Samenvattend kan gesteld worden, dat evenals in de luchtvaartindustrie, is het noodzakelijk de bedrijfszekerheid c.q. de betrouwbaarheid^{3,4} van het rechtstelsel **vooraf** te kennen en te bepalen.

GEBEURTENISSEN, WAARNEMINGEN, INTERPRETATIES, BEWERINGEN, CONCLUSIES, BESLISSINGEN, KANS EN FAALFREQUENTIE^{6,7}

In de rechtspraak hebben we altijd te maken met Gebeurtenissen, Waarnemingen, Interpretaties, Beweringen, en rechterlijke Beslissingen. De schriftelijke weergave van de beslissing is het uiteindelijke resultaat van het gelopen proces. In elk willekeurig proces hebben we derhalve te maken met de volgende reeks seriële stappen; we definiëren: 1) Gebeurtenissen, E; 2) Waarnemingen, O; 3) Interpretaties, I; 4) Beweringen, B; 5) Rechterlijke beslissing, R. Dit is weergegeven in de volgende reeks:

Gebeurtenissen > waarneming > interpretatie > bewering > beslissing

Aan een gebeurtenis, E, wordt een *a-priori* kans van optreden toegekend. Aan elke volgende stap, wordt een conditionele kans toegekend, daar deze stap wordt gedaan op grond van gegeven gebeurtenis, E, met bijbehorende door personen, deskundigen en / of getuigen toegedichte omstandigheden. We spreken dan van een posteriori of conditionele waarschijnlijkheid.

Voorbeeld 1. Gegeven een kruispunt met stoplichten. Jan beweert het betwiste stoplicht stond op groen, Marie beweert hetzelfde stoplicht stond op rood. Aangenomen wordt dat het systeem technisch goed werkt⁸. Het stoplicht staat op groen **en** rood, zijn wederzijds uitsluitende gebeurtenissen en is de **onmogelijke gebeurtenis**, want tegelijkertijd kan niet. De bewering het stoplicht stond op rood **of** op groen is de **zekere gebeurtenis** en altijd waar. We kunnen dit verkort opschrijven als volgt⁹:

$$G_{\text{groen}} + G_{\text{rood}} = 1 \qquad \text{en} \qquad G_{\text{groen}} * G_{\text{rood}} = 0$$

Met andere woorden, de som van deze twee mogelijkheden gebeurtenissen is de **zekere gebeurtenis**. Het product van beide gebeurtenissen, dat beide gebeurtenissen **tegelijkertijd** waar zijn, is de onmogelijke gebeurtenis. We spreken dan van disjuncte gebeurtenissen.

Voorbeeld 2. De bewering, het licht is *aan* en **tegelijkertijd uit** is een strijdige bewering, want het betreft een onmogelijke gebeurtenis.

Voorbeeld 3, Het één keer gooien met een dobbelsteen kent zes verschillende mogelijke uitkomsten. De kans op het gooien van een 4 is het aantal gunstige uitkomsten gedeeld door het aantal mogelijke uitkomsten en dus 1/6.

Waarnemingen worden gedaan door mensen, al of niet met behulp van technische hulpmiddelen. In eerste aanleg zijn waarnemingen omtrent een gebeurtenis afhankelijk van de persoon die de waarneming heeft gedaan en van de kwaliteit van zijn hulpmiddelen. We kunnen dit formaliseren door te stellen dat elke waarneming geparameteriseerd is. Dat wil

⁶ J. van Soest, Elementaire statistiek, DUM, 1972;

⁷ P.E.M. Huygen, "Bayesian Belief Networks" voor redeneren over juridische bewijsvoering, 16 september 2004.

⁸ Hier is reeds sprake van een conditioneel gebeuren, nl. dat het systeem goed werkt. Zie ook het vervolg.

⁹ Dit is de oude notatie in plaats van vereniging en doorsnede.....

zeggen, elke waarneming is naast het feit, dat hij bepaald wordt door de persoon, die de waarneming heeft verricht, ook afhankelijk van niet persoonsgebonden factoren, zoals tijd, plaats, cultuur, het gebruikte referentiekader, gebruikte eenhedenstelsel, omstandigheden, enz. Aan elke waarneming worden twee groepen parameters toegekend: een groep parameters die gebonden zijn aan het object zelf en een groep parameters die gebonden zijn aan de persoon, die de waarneming heeft gedaan. Elk observatie wordt dan geschreven als:

$$O_{t,p,c,w,\dots}, X_{i,l,g,\dots}$$

Met t = tijd, p = plaats, c = cultuur, w = weer, enz. en met $X_i, \dots$ is individu, leeftijd, geslacht enz. Dit wordt in het vervolg nader uitgewerkt.

De waarnemer komt met een interpretatie, een conclusie en een bewering op grond van zijn referentiekader. Het zal duidelijk zijn dat in de wetenschap het streven er op gericht zal zijn, alle persoonsgebonden parameters, welke afkomstig zijn van de waarnemer, te elimineren, zodanig dat overblijft een waarneming die niet langer persoonsgebonden is, maar uitsluitend objectgebonden is (algemene) geldigheid heeft voor de gebeurtenis die heeft plaatsgevonden op grond van een algemeen geaccepteerd en vastgelegd referentiekader, gedicteerd door natuurwetten en voor zover deze bekend zijn. Deze waarneming kan dan als 'waar' dan wel feitelijk worden aangemerkt.

Voorbeeld 4. Als een muntstuk, waar ook ter wereld omhoog gegooid wordt, valt hij altijd naar beneden tengevolge van de zwaartekracht. De snelheid (valversnelling) waarmee hij naar beneden komt is afhankelijk van de plaats op aarde, waar het experiment wordt gedaan, daar de valversnelling per breedtegraad verschilt.¹⁰ Het experiment heeft algemene geldigheid met slechts één plaatsafhankelijke parameter, de valversnelling, welke van de breedtegraad afhangt. In de wetenschap wordt dit een verifieerbaar en herhaalbaar experiment genoemd. Uiteindelijk kunnen aan elke bewering met betrekking tot een waarneming twee wederzijds uitsluitende beweringen worden toegekend. Equivalent zijn bijvoorbeeld:

De bewering is juist	↔	De bewering is onjuist
De bewering berust niet op bedrog	↔	De bewering berust op bedrog
De bewering is waar	↔	De bewering is een leugen

Bij meer dan twee mogelijke gebeurtenissen kan dezelfde redenering gevolgd worden.

Voorbeeld 5. Bij het werpen van een dobbelsteen zijn er zes mogelijke gebeurtenissen, 1 tot en met 6. De bewering dat een persoon bij het één keer werpen met een dobbelsteen een 1, een 2, een 3, een 4 een 5 **of** een 6 gooit is altijd waar. De bewering dat hij met één keer werpen een 1 **en** een 2 **en** een 3 **en** een 4 **en** een vijf **en** een 6 gooit, is altijd onwaar, daar dit wederzijds uitsluitende gebeurtenissen zijn en is derhalve de onmogelijke gebeurtenis.

Voor alle formuleringen geldt dat de **som** van alle mogelijke gebeurtenissen altijd waar is. De bewering dat twee disjuncte gebeurtenissen *tegelijkertijd* waar zijn, is de onmogelijke gebeurtenis, sluiten elkaar uit en is altijd onwaar.

De **kans** op een gebeurtenis, E , al of niet experimenteel bepaald, wordt gedefinieerd als de verhouding van het aantal gunstige gebeurtenissen en het aantal mogelijke gebeurtenissen. De kans op falen is dan $1 -$ de kans van optreden van de gebeurtenis.

We schrijven $P(\text{falen}) = P(\text{niet} - E) = P(\bar{E}) = 1 - P(E)$.

¹⁰ Gemiddelde valversnelling $g = 9,81 \text{ m / sec}^2$

De **voorwaardelijke kans, of conditionele kans** op een gebeurtenis E , is de verhouding van het conditioneel aantal gunstige uitkomsten en het conditioneel aantal mogelijke uitkomsten. Aangetoond kan worden dat de kans dat twee gebeurtenissen E_1 en E_2 , tegelijkertijd optreden gelijk is aan het product van de kans dat E_1 is opgetreden en de kans dat E_2 optreedt als E_1 is opgetreden. We noteren dit als:

$$P(E_1E_2) = P(E_1) P(E_2|E_1)$$

$P(E_2|E_1)$ wordt de voorwaardelijke kans op optreden van E_2 genoemd, gegeven dat E_1 is opgetreden.

Voorbeeld 6

In een vaas zitten 2 rode en 3 witte ballen. Blindelings worden er achter elkaar twee ballen uitgehaald. Wat is de kans dat de eerste rood en de tweede wit is?

Stel E_1 is de gebeurtenis dat de eerste getrokken bal rood, dan is E_2 de gebeurtenis dat de tweede getrokken bal wit is, dan is de gevraagde kans:

$$P(\text{Eerste bal rood en tweede bal wit}) = P(E_1E_2) = P(E_1) P(E_2|E_1)$$

In deze uitdrukking is $P(E_1) = 2/5$ en $P(E_2|E_1) = 3/4$, want als een rode bal als eerste is getrokken zijn er nog 1 rode en 3 witte ballen, dus totaal 4 over. De gevraagde kans is dus $2/5 * 3/4 = 3/10 = 0,3$

Voor de kans dat drie gebeurtenissen E_1 , E_2 en E_3 gelijktijdig optreden geldt:

$$P(E_1 E_2 E_3) = P(E_1) * P(E_2|E_1) * P(E_3|E_1E_2)$$

Op dezelfde wijze kan ook een uitdrukking opgesteld worden voor de kans dat "n" gebeurtenissen gelijktijdig optreden.

Naast het begrip kans, definiëren we ook het begrip *bedrijfszekerheid*¹¹ - vaak ten onrechte betrouwbaarheid - genoemd.

Bedrijfszekerheid is de kans dat het systeem met vooraf vastgelegde specificaties, na een gegeven periode, nog werkt binnen zijn specificaties. Bij bedrijfszekerheid komt dus de factor *kans* en *tijd* om de hoek kijken.¹²

Zo is het bijvoorbeeld van groot belang de bedrijfszekerheid van een vliegtuig te weten na 1000 vliegreizen. Bedrijfszekerheid wordt ook wel gedefinieerd als "*quality over time*". Om de leugen en betrouwbaarheid van de rechtspraak in getallen van waarschijnlijkheden te kunnen vangen introduceren we nog de volgende begrippen. Dit begrip kan echter ook op andere processen en systemen worden toegepast. We definiëren verder als volgt.

Een **gebeurtenis (E)** wordt gedefinieerd als het mogelijke resultaat van een uitkomstenruimte van een verschijnsel, dat gekend kan worden. Aan elke gebeurtenis kan een a-priori kans van optreden worden toegekend, welke wordt gedefinieerd als de verhouding van het aantal gunstige uitkomsten en het totaal aantal mogelijke uitkomsten.

Een **waarneming (O)** wordt gedefinieerd als een hoeveelheid informatie die de ontvanger verkrijgt van de bron waar die informatie vandaan komt.

Interpretatie (I) wordt gedefinieerd als de persoonlijke perceptie welke de ontvanger verkrijgt omtrent een gebeurtenis op grond van zijn gedane waarnemingen.

Een **bewering (B)** wordt gedefinieerd als de persoonlijke weergave van de gedane waarneming en interpretatie door de ontvanger.

¹¹ A.F.P. van Putten, Electronic measurement systems, Theory and practice, sec.ed.1996, IOP UK; Ch 5.

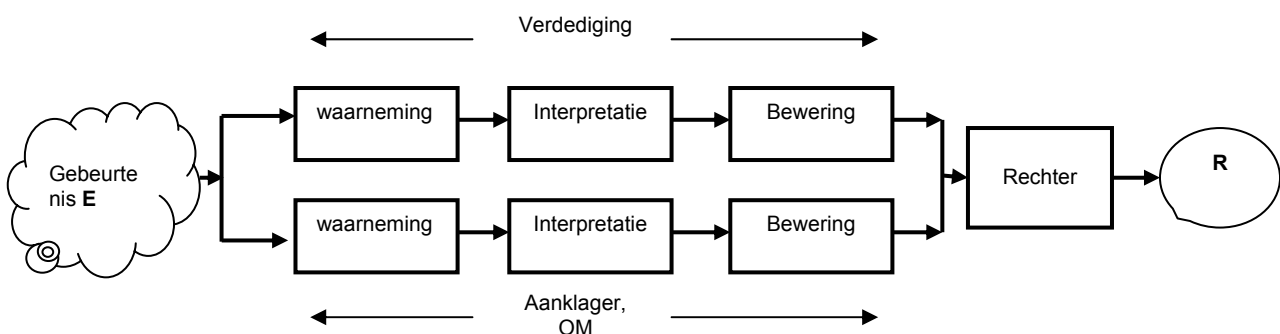
¹² _____, Introductie tot het ISO 9000 kwaliteitsmanagement systeem in het Rechtsbedrijf, nov. 2005, uitg. eJNR.

De **beslissing (R)** wordt gedefinieerd als het oordeel dat door de rechter gegeven wordt omtrent de beweerdelijk plaatsgevonden gebeurtenis E.

Voor de rechter geldt dat hij slechts kan oordelen binnen zijn bij de wet vastgestelde referentiekader, in het bijzonder alle van toepassing zijnde wetten en voorschriften. Het oordeel (**R**) van de rechter is een uitkomst van een interpretatie van de hem beschikbare gegevens, waarvan de kwaliteit hoger zal zijn, naar mate zijn deskundigheid en ervaring groter is en de persoonsgebonden invloeden geringer zijn. Zie ook tekst onder fig.1 en bij "Leugen".

Waarheid is een bewering die tegengesteld is aan de leugen. Beide begrippen worden nader onderzocht met behulp van kansrekening. Transponeren we dit naar de rechtspraak, dan wordt gevraagd, hoe betrouwbaar zijn de beweringen van beide partijen en hoe betrouwbaar is uiteindelijk de beslissing van de rechter. Uiteindelijk vragen we naar de faalkans of juistheid van de rechterlijke beslissing. Nemen we het strafrecht als voorbeeld, dan zijn er in elk proces drie partijen te onderscheiden elk met hun eigen standpunt: het standpunt van de rechter (= de beslissing), het standpunt van het OM, als aanklager en het standpunt van de verdediging.

De betrouwbaarheid van de griffie op de samenstelling van het dossier dat uiteindelijk aan de rechter(s) ter beoordeling wordt voorgelegd, wordt hier buiten beschouwing gelaten. De vereenvoudigde procesgang is weergegeven in Fig.1.

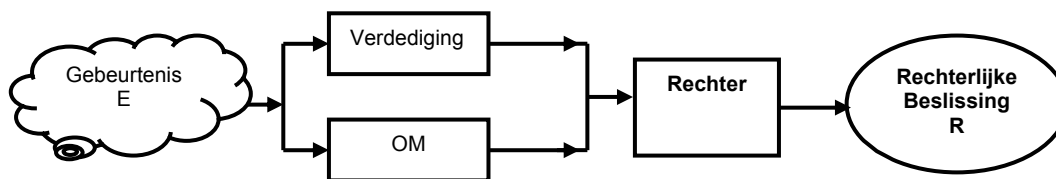

Figuur 1. Het beslissingsproces bestaat uit parallel serie systeem. De bovenste tak representeert de verdediging, de onderste tak het OM als aanklager. De rechter maakt deel uit van het gehele proces. De rechter dient te beslissen welke tak de juiste weergave representeert. Maakt een advocaat als plaatsvervangend rechter deel uit van de beslissingsprocedure dan neemt de kans op fouten, onregelmatigheden en leugens aanzienlijk toe. De betrouwbaarheid van het beslissingsproces neemt aanzienlijk af.

Voor de rechter is het proces van waarheidsvinding zijn specifieke opgave. Bij het optreden van rechters - plaatsvervangers, met name advocaten, liggen de kansen op fouten en het optreden van onregelmatigheden factoren hoger. Daarnaast zijn er voldoende ervaringsgegevens beschikbaar dat rechters ook fouten maken en beïnvloedbaar zijn¹³. De rechter wordt op grond van een beweerdelijk plaatsgevonden gebeurtenis, geconfronteerd met een *binair beslisschema*, waarbij steeds conditionele kansen op juistheid omtrent de beweringen door partijen in het geding zijn. We zullen dit nader uitwerken.

We willen dit in een getal uitdrukken met een kans, of waarschijnlijkheid op juistheid of onjuistheid. Door deze benadering kunnen we iets zeggen over de betrouwbaarheid (*reliability*) van de uitspraak. We vereenvoudigen het systeem zoals in Fig. 2 is weergegeven.

¹³ Paul Ruis, Wij zien u wel in de rechtszaal, klassenjustitie in Nederland?, Tweede druk 2006, uitg. Aspekt June 2009

Figuur 2. Vereenvoudigde voorstelling van het beslisproces van Figuur 1. Als de rechterlijke beslissing uitvalt in het voordeel van verdachte slaagt de verdediging en faalt het OM. In het omgekeerde geval slaagt het OM en faalt de verdediging. De rechter is deel van het proces en beslist gegeven de gebeurtenis E.

Tijdens de procesgang kent het beslissingproces twee actieve parallelle takken of subsystemen, waarbij de bovenste tak de verdediging, B_v , representeert en de onderste tak het OM. De rechter maakt deel uit van de gehele procesgang en staat in serie met dit parallel systeem. Aangetoond kan worden dat voor de kans op het *functioneren* voor dit actief parallel - serie systeem, in het algemeen de volgende uitdrukking geldt:

$$P(\text{uitkomst} | E) = [P(B_v | E) + P(OM | E)] * P(R | E) \quad (1)$$

Met

$P(B_v | E)$ de kans dat de verdediging slaagt,

$P(OM | E)$ de kans dat de aanklager slaagt,

$P(R | E)$ de kans dat de rechter het schuldig / onschuldig uitspreekt,

Gegeven de gebeurtenis E.

Uiteraard zijn er twee mogelijke uitkomsten: verdachte wordt schuldig bevonden en verdachte wordt niet schuldig bevonden. Onderzocht dient te worden onder welke voorwaarde dit het geval is. Vergelijking 1 wordt dan

$$P(\text{schuldig} | E) = [P(\overline{B_v} | E) + P(OM | E)] * P(R | E) \quad (2)$$

Voor het geval dat de rechter het onschuldig uitspreekt geldt:

$$P(\text{onschuldig} | E) = [P(B | E) + \overline{OM} | E)] * P(\overline{R} | E) \quad (3)$$

De uitspraak is dus steeds gebaseerd op een product van twee conditionele kansen, namelijk de kans van de parallelle tak en de kans van de rechterlijke beslissing. Als de rechterlijke beslissing uitvalt in het voordeel van verdachte mag worden aangenomen dat de verdediging slaagt en het OM faalt. In het omgekeerde geval slaagt het OM en faalt de verdediging.

Daar we in een procesgang steeds te maken hebben met conditionele kansen van drie partijen, vraagt dit om een afzonderlijke bespreking van de kansen van de standpunten van de drie betrokken partijen.

HET STANDPUNT VAN DE RECHTER

We bespreken eerst de relatie tussen de gebeurtenis, E, en de rechterlijke beslissing. De stappen tussen de gebeurtenissen E (= het delict) en de rechterlijke beslissing, R (= schuldig of niet schuldig) worden achtereenvolgens gerepresenteerd in het standpunt van het OM en

het standpunt van de verdediging. Beide standpunten hebben hun bijbehorende mate van waarschijnlijkheid op juistheid. We noteren nu als volgt:

$P(E)$ de kans dat de gebeurtenis E is opgetreden;
 $P(\bar{E}) = 1 - P(E)$ de kans dat de gebeurtenis E niet is opgetreden;

Voor het standpunt van de rechter onderscheiden we de volgende vier mogelijke conditionele waarschijnlijkheden:

$P(R | E)$ de kans dat de rechter schuldig uitspreekt als de gebeurtenis heeft plaatsgevonden (true positive);
 $P(\bar{R} | E)$ de kans dat de rechter niet schuldig uitspreekt als de gebeurtenis heeft plaatsgevonden;
 $P(R | \bar{E})$ de kans dat de rechter schuldig uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden;
 $P(\bar{R} | \bar{E})$ de kans dat de rechter niet schuldig uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden (true negative);

Voor de kans op de gebeurtenis, $P(E)$ kan geschreven worden:

$P(E) = P(R) * P(E | R) + P(\bar{R}) * P(E | \bar{R})$ de kans op gebeurtenis, E, onafhankelijk of verdachte wel of niet schuldig is bevonden;

Voor de kans dat de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden $P(\bar{E})$ kan geschreven worden:

$P(\bar{E}) = P(R) * P(\bar{E} | R) + P(\bar{R}) * P(\bar{E} | \bar{R})$ de kans op gebeurtenis, niet – $E = \bar{E}$, onafhankelijk of verdachte wel of niet schuldig is bevonden;

Met gebruikmaking van het theorema van Bayes kunnen we de vier bovenstaande conditionele mogelijkheden voor de uitspraak schrijven als volgt:

$$P(R | E) = \frac{P(E | R) * P(R)}{P(E)} = \frac{P(E | R) * P(R)}{P(R) * P(E | R) + P(\bar{R}) * P(E | \bar{R})} \quad (4)$$

Dit wordt wel de “true positive” genoemd. De rechter beslist juist door schuldig uit te spreken, de gebeurtenis heeft werkelijk plaatsgevonden.

$$P(\bar{R} | E) = \frac{P(E | \bar{R}) * P(\bar{R})}{P(E)} = \frac{P(E | \bar{R}) * P(\bar{R})}{P(R) * P(E | R) + P(\bar{R}) * P(E | \bar{R})} \quad (5)$$

De rechter beslist niet schuldig uit te spreken, de gebeurtenis heeft wel plaatsgevonden. De beslissing is onjuist.

$$P(R | \bar{E}) = \frac{P(\bar{E} | R) * P(R)}{P(\bar{E})} = \frac{P(\bar{E} | R) * P(R)}{P(R) * P(\bar{E} | R) + P(\bar{R}) * P(\bar{E} | \bar{R})} \quad (6)$$

De rechter beslist schuldig, de gebeurtenis heeft niet plaatsgevonden! Dit is de meest dramatische uitspraak die een rechter kan doen, daar verdachte ten onrechte wordt veroordeeld als schuldig.

$$P(\bar{R} | \bar{E}) = \frac{P(\bar{E} | \bar{R}) * P(\bar{R})}{P(\bar{E})} = \frac{P(\bar{E} | \bar{R}) * P(\bar{R})}{P(R) * P(\bar{E} | R) + P(\bar{R}) * P(\bar{E} | \bar{R})} \quad (7)$$

De rechter beslist niet schuldig, de gebeurtenis heeft niet plaatsgevonden. De rechter beslist juist. Dit wordt wel een “true negative” genoemd.

Uit fig. 1 en 2 blijkt dat de rechter steeds moet kiezen uit twee standpunten gebaseerd op twee informatiestromen met tegengestelde inhoud en strekking, een standpunt van het OM als aanklager en een standpunt van de verdediging.

HET STANDPUNT VAN HET OM

De kans dient hier bepaald te worden dat volgens het standpunt van aanklager, het OM, de beweerdelijke toedracht van de gebeurtenis heeft plaatsgevonden.

In analogie met de redenering van rechter, kan in de uitdrukkingen de R vervangen worden door B_{OM}, of kortweg OM. In het algemeen zal het OM tot veroordeling van verdachte verzoeken over te gaan. Dit betekent, dat bepaald dient te worden de kans op de juistheid van de bewering van het OM. Zetten we alle vier mogelijkheden weer op een rij dan vinden we:

$P(OM E)$	de kans dat aanklager schuldig uitspreekt als de gebeurtenis heeft plaatsgevonden;
$P(\overline{OM} E)$	de kans dat aanklager niet schuldig uitspreekt als de gebeurtenis heeft plaatsgevonden;
$P(OM \bar{E})$	de kans dat aanklager schuldig uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden;
$P(\overline{OM} \bar{E})$	de kans dat aanklager niet schuldig uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden;

De kans dat aanklager “niet-schuldig” uitspreekt als de gebeurtenis heeft plaatsgevonden in het algemeen klein is, maar niet nul. Zo kan in het algemeen ook gesteld worden dat de kans dat aanklager “niet-schuldig” uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden, de zekere gebeurtenis is, dus 1 of 100%. Ook hier is het meest dramatische standpunt van aanklager de kans, dat het OM “schuldig” uitspreekt en de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden. Voor de eerste en de derde conditionele kans van het standpunt van het OM kan met Bayes geschreven worden:

De kans dat het OM schuldig uitspreekt als de gebeurtenissen heeft plaatsgevonden, geeft:

$$P(OM | E) = \frac{P(E | OM) * P(OM)}{P(E)} = \frac{P(E | OM) * P(OM)}{P(OM) * P(E | OM) + P(\overline{OM}) * P(E | \overline{OM})} \quad (8)$$

De kans dat het OM schuldig uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden, geeft:

$$P(OM | \bar{E}) = \frac{P(\bar{E} | OM) * P(OM)}{P(\bar{E})} = \frac{P(\bar{E} | OM) * P(OM)}{P(OM) * P(\bar{E} | OM) + P(\overline{OM}) * P(\bar{E} | \overline{OM})} \quad (9)$$

Hiervan zijn helaas talloze voorbeelden bekend, waardoor mensen - wanneer het verzoek door de rechter wordt gehonoreerd - ten onrechte jarenlang vastzitten. Het is dan ook van groot belang altijd een uitputtende analyse te maken van al het bronnenmateriaal, bewijsmateriaal, e.a., en dit te toetsen op hun waarschijnlijkheid (betrouwbaarheid) van juistheid.

HET STANDPUNT VAN DE VERDEDIGING

Voor het standpunt van de verdediging, B_v kan weer een identieke redenering gevolgd worden. Er zijn weer vier mogelijkheden, met name:

$P(B_v E)$	de kans dat de verdediging schuldig uitspreekt als de gebeurtenis heeft plaatsgevonden;
$P(\overline{B}_v E)$	de kans dat de verdediging onschuldig uitspreekt als de gebeurtenis heeft plaatsgevonden;
$P(B_v \overline{E})$	de kans dat de verdediging schuldig uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden;
$P(\overline{B}_v \overline{E})$	de kans dat de verdediging onschuldig uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden;

De kans dat de verdediging schuldig uitspreekt als de gebeurtenis heeft plaatsgevonden kan, in het algemeen, op nul gesteld worden¹⁴. Zo kan ook de kans dat de verdediging schuldig uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden eveneens op nul gesteld worden. De verdediging zal zeker "onschuldig" beweren of de gebeurtenissen nu wel of niet heeft plaatsgevonden. Met Bayes kunnen we dan weer schrijven:

De kans dat de verdediging het onschuldig uitspreekt als de gebeurtenis heeft plaatsgevonden geeft:

$$P(\overline{B}_v | E) = \frac{P(E | \overline{B}_v) * P(\overline{B}_v)}{P(E)} = \frac{P(E | \overline{B}_v) * P(\overline{B}_v)}{P(B_v) * P(E | B_v) + P(\overline{B}_v) * P(E | \overline{B}_v)} \quad (10)$$

Dit is het gebruikelijke standpunt van de verdediging. De verdediging zal altijd de verdachte onschuldig verklaren aan het beweerdelijk begane delict.

Voor de kans dat de verdediging onschuldig uitspreekt als de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden, vinden we:

$$P(\overline{B}_v | \overline{E}) = \frac{P(\overline{E} | \overline{B}_v) * P(\overline{B}_v)}{P(\overline{E})} = \frac{P(\overline{E} | \overline{B}_v) * P(\overline{B}_v)}{P(B_v) * P(\overline{E} | B_v) + P(\overline{B}_v) * P(\overline{E} | \overline{B}_v)} \quad (11)$$

De verdediging zal ook in dit geval alles in het werk stellen om te bewijzen, dat verdachte onschuldig is. Beide partijen kunnen experts en getuigen raadplegen, die hun invloed op de kwaliteit van de beschikbare informatie kunnen doen gelden en daarmee het procesverloop zeer sterk en soms zelf doorslaggevend kunnen beïnvloeden. Een volledige uitwerking gaat de ruimte van dit artikel te boven.

¹⁴ Er zijn situaties denkbaar dat de verdediging toegeeft dat verdachte schuldig is, ten einde strafvermindering te bewerkstelligen. Het is zelfs theoretisch mogelijk dat zelfs deze 'bekentenis' niet de waarheid weergeeft. Deze mogelijkheid wordt hier verder buiten beschouwing gelaten. Zie bijvoorbeeld "De Slapende Rechter" Waarom het veroordelen van burgers niet alleen aan de rechter kan worden overgelaten", W.A. Wagenaar, H. Israëls, en P.J. van Koppen, uitg. Bert Bakker, 2009.

Uiteindelijk kan met behulp van vergelijking (2) en (3) de betrouwbaarheid van de rechterlijke beslissing worden bepaald. Voor de bepaling van de betrouwbaarheid dienen de afzonderlijke faalfrequenties bekend te zijn uit verzamelde data van de afzonderlijke elementen die in het beslissingsproces een rol spelen of hebben gespeeld.

DE FAALFRQUENTIE EN FAALFRQUENTIETABELLEN

Om de grootte van de waarschijnlijkheden van de verschillende te onderscheiden beweringen kwantitatief vast te kunnen stellen, kan gebruik gemaakt worden van faalfrequentie tabellen. Deze tabellen worden gerangschikt naar soort en omstandigheden, waaronder die beweringen gedaan zijn, op dezelfde wijze als in de techniek gebruikt wordt bij het maken berekeningen van de bedrijfszekerheid van een systeem.¹⁵ Ook hier dienen we af te gaan op beschikbare statistieken en ervaringsgegevens, bijvoorbeeld wat is per 1000 gelopen procedures het aantal fouten in beweringen en uitspraken. Tevens kunnen we dan de verschillende effecten onderzoeken en met bekende technieken zoeken waar de fouten hun mogelijke oorzaak vinden¹⁶. Deze technieken staan bekend als *Statistical Process Control*.

Tabel 1. Voorbeeld van een tabel met faalfrequenties van beweringen omtrent gebeurtenissen. Aangenomen is dat de faalfrequentie geen functie van de tijd is. De faalfrequenties zijn gebaseerd op aannames en dienen als voorbeeld.

Informatiebron omtrent een gegeven gebeurtenis	Faalfrequentie van optreden per 1000 gelopen procedures	Kans op juist
Getuigen	0,4	0,6
Experts	0,1	0,9
NFI	0,05	0,95
Politie verhoor	0,3	0,7
Advocaten als plaatsvervangend rechters	0,4	0,6
OM	0,3	0,7
Verdediging	0,2	0,8
De griffie	0,55	0,45
Rechter	0,4	0,6
functionaris	t.b.s.	--
burger	t.b.s.	--
tuchtrechtspraak	100	0,2

Voor het bepalen van de werkelijke faalfrequentie dient nog een kwaliteitsfactor, Q_i , te worden geïntroduceerd. Deze factor Q_i werkt als vermenigvuldigingsfactor op de faalfrequentie. De factor wordt bepaald door de omstandigheden en klassen waarin de bewering omtrent de waarneming valt. De faalfrequentie in Tabel 1 wordt dan vermenigvuldigd met deze factor, Q_i .

Het zal duidelijk zijn dat op deze wijze kwantitatief een uitspraak gedaan kan worden over de juistheid van de uitspraak, de kwaliteit van de rechtspraak en de betrouwbaarheid daarvan. Anders gezegd de mate van (on)zekerheid van een uitspraak kan in een getal worden uitgedrukt.

Tabel 2. Voorbeelden van categorieën met bijbehorende kwaliteitsgetallen. Voor elke categorie dient een vermenigvuldigingsfactor te worden bepaald op basis van ervaringsgegevens.

¹⁵ A.F.P. Van Putten, *Electronic Measurement Systems, Theory and Practice*, Ch. 5 Reliability Engineering, IOP, sec ed. 1996.

¹⁶ Deze technieken worden bij fabricage processen veelvuldig toegepast en staan bekend als *statistical proces control (SPS)*.

Omstandigheden omtrent de waarneming	Vermenigvuldigingsfactor, Q_i
Leeftijdscategorie	10-100
Geslacht M / V	1-2
Tijdstip van waarneming	1- 10
Weersomstandigheden	1- 20
Tijdverschil tussen waarneming en gebeurtenis	1-100
Reputatie van expert	1 - 100
Reputatie van advocaat	1-100
De kwaliteit van de griffie	1-100
Reputatie van rechter	1-100
Dwang, intimidatie bij verhoor,	200
Mentale stabiliteit van verdachte	1- 200

Uit de praktijk blijkt keer op keer, dat “**Pay now save later**”, alleszins van toepassing is. De grootte van de materiele en immateriële schade die aan personen, goederen en de maatschappij wordt aangericht bij het nemen van verkeerde beslissingen en uitspraken is te vergelijken met de hoeveelheid energie die verdwijnt in een stilstaand zwart gat.¹⁷ De schade terug te vinden in belastinggelden en extra werkbelasting voor het justitiële apparaat is groot, zeer groot. Vormfouten of anderszins zijn bovendien zeer schadelijk voor het rechtsgevoel en het vertrouwen in de rechtspraak.

Teneinde de invloed op de grootte van de faalfrequentie van de verschillende standpunten van partijen te kunnen onderzoeken, dienen alle van belang zijnde begrippen en invloedsfactoren in het juiste perspectief te worden geplaatst. Het begrip waarheid versus leugen. Wat is informatie,? Wat is kennis? Daaruit kan een bepaling volgen van de van toepassing zijnde vermenigvuldigingsfactor, Q_i voor de faalfrequentie.

Bij het vaststellen van de faalfrequentie wordt naast de van toepassing zijnde wetten, onderstaand referentiekader gehanteerd weergegeven in Tabel 3.

Tabel 3 Referentiekader per beroepscategorie te gebruiken bij het vaststellen van de faalfrequentie.

Beroepscategorie	Referentiekader
Rechters / raadsheeren	Art. 36 en art. 40 Rv m.b.t. tot wraking en verschoning
Advocaten	Advocatenwet art. 46 c, gedragsregels Nova 1992 en boekhoudverordening 1998, en art. 21 Rv
Curatoren en bewindvoerders	Civilrecht en strafrecht; art. 33 Wet tarieven in burgerlijke zaken: artt. 68 – 73a FW.
Gerechtsdeurwaarders	Gerechtsdeurwarderwet
Gerechtsambtenaren	Ambtenarenwet

Hetzelfde referentiekader kan ook worden toegepast bij het vaststellen van de faalfrequentie bij het tuchtrecht.

HET BEGRIP WAARHEID

Sinds Aristoteles (384 – 322 v.C.) bestaat een definitie voor waarheid: “*Waar is, van iets dat zo is, te zeggen dat het zo is, en van iets dat niet zo is, te zeggen dat het niet zo is.*” Deze definitie is equivalent aan het bovengestelde in andere bewoordingen. Er bestaan vele auteurs en filosofen die zich bezig gehouden hebben met het begrip waarheid.¹⁸ We geven hier twee andere definities van waarheid:

1. “*Truth is the actual state of matter*”;

¹⁷ Zie ook NJB nr. 24, 27 juni 2005, p 1240 -1242.

¹⁸ In de literatuur zijn talloze auteurs en filosofen te vinden die zich bezig gehouden hebben met de waarheid, ...

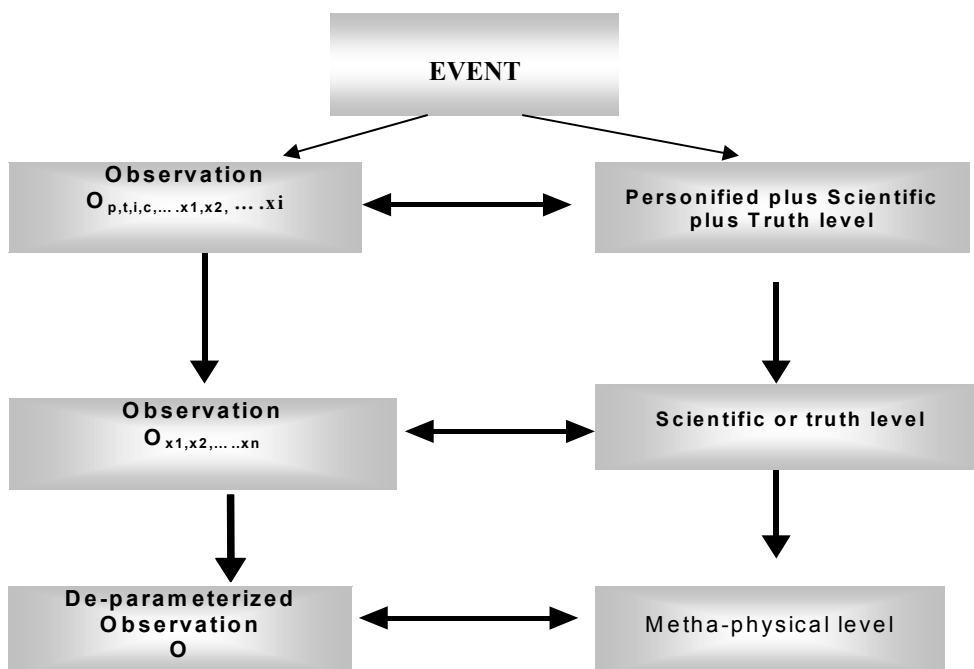
2. "Truth is the corresponding set of parameters describing the actual characteristic of the representation of the observation".

In de tweede definitie is opgesloten, dat de waarneming van de gebeurtenis geparametriseerd is, maar wel een algemene geldigheid kan hebben die stand kan houden. Een belangrijke karakteristiek van waarheid is, het niet tijdafhankelijk zijn van de gebeurtenis. Met andere woorden, wordt het experiment (= gebeurtenis) op een ander tijdstip herhaald, dan blijft de waarneming ongewijzigd. Zoals reeds opgemerkt, voor waarheid is tevens een vereiste, dat ze niet afhankelijk is van de persoon die de waarneming heeft gedaan. Hierbij dient de mogelijkheid open gelaten te worden, dat de waarnemer – na controle – zich strikt gehouden heeft aan het afgesproken referentiekader. De gebeurtenis en waarneming is dan houdbaar in de tijd. (*sustainable*) Op deze wijze kan een hiërarchie van observaties, O,,.... worden opgesteld zoals weergegeven in Fig. 3.¹⁹

Bij elke waarneming kunnen dan ook twee groepen parameters worden onderscheiden, een groep parameters afkomstig van de persoon zelf die de waarneming heeft gedaan, $X_{i,L,g..}$ en een groep object gebonden parameters p,t,c,w, ..., In elk onderzoek is van groot belang dit onderscheid te kunnen maken.

Voorbeeld 7 Een klassiek voorbeeld is een stoel. Bij het doorlopen van de rangorde van waarneming tot concept blijft uiteindelijk alleen over de functie, het concept van het kunnen zitten op een 'toestel', algemeen aangeduid met "stoel" op grond van een algemeen referentiekader, waarmee materiaal soort, vorm, kleur en grootte zijn weggevallen.

Er is een categorie mensen die het standpunt huldigen dat absolute feiten en waarheid niet kunnen bestaan. Als dit een feit zou zijn....., is dit vanzelfsprekend een tegenspraak in zich zelf (contra dictio in terminis) en wederom volledig bepaald door degene die de bewering doet. Deze onzinnige bewering is derhalve een onmogelijke gebeurtenis. Dit komt overeen met het verschil tussen een wetenschappelijke betwijfeling en principiële betwijfeling. Bij principiële betwijfeling wordt gesteld, dat waarheid niet kan bestaan. Als dit een feit is.....

¹⁹ AFP Van Putten, The Appreciation Of Political Observations & Decisions, 2004, eJNR

Figure 3 In making observations we find a hierarchy of different parameterization levels. At the perceptual level all parameters are involved, i.e. personal, individual, scientific and truth parameters, denoted with two **groups** of parameters 1) $p, c, r, t, \dots$ and 2) $X_1, \dots, X_n$. One group is assigned to the event, the other group is assigned to the person making the observations. At the scientific and truth level the de-personified parameters remain, denoted with $X_1, \dots, X_n$ only. The meta-physical level **O**, represents the hidden absolute reality of concepts of being where no further de-parameterization is possible.

Vervolgens stellen we dat elke gebeurtenis een hoeveelheid informatie genereert, die kan worden waargenomen, of kan worden gekend, al of niet met technische hulpmiddelen. Een gebeurtenis kan dan ook beschouwd worden als de bron van een zekere hoeveelheid informatie. Geplaatst in het perspectief van leugen en waarheid kan de waarnemer beweringen doen die niet, of wel in overeenstemming zijn met de waargenomen gebeurtenis. Een bewering, B, is dan ook altijd een conditionele bewering, namelijk gegeven de gebeurtenis, hoe groot is de kans dat zijn bewering juist is?

INFORMATIE, KENNIS EN WAARHEID

Ten einde meer inzicht te verkrijgen in de fenomenologie van waarheid en leugen, wordt onderscheid gemaakt tussen *kennis, waarheid, en perceptie*. Ook dient onderscheid gemaakt te worden tussen het soort systeem, dat een gebeurtenis kan veroorzaken en waaraan de informatie ontleend wordt. Is het de mens, een technisch systeem, het geschreven woord, of de taal? Bij het geschreven woord en taal is de semantische betekenis van belang. Opgemerkt wordt dat taal de minst betrouwbare vorm van informatieoverdracht is.

Informatie wordt gedefinieerd als al datgene dat de **onzekerheid** omtrent de bron, of het systeem waaraan de informatie verkregen wordt, vermindert. Omgekeerd is informatie ook al datgene, dat de kennis omtrent die bron vermeerderd.

Kennis wordt gedefinieerd als gepersonifieerde informatie daar het gekoppeld is aan de persoon zelf. Brengen we de verschillende vormen van informatie en kennis in kaart, dan is het volgende overzicht, met zijn bijbehorende karakteristiek van toepassing, zoals weergegeven in tabel 3.

Tabel 4. Overzicht van definities van informatie, kennis en waarheid.²⁰

TYPE OF INFORMATION	CHARACTERISTICS
Information	Anything what reduces uncertainty of the source or the system the information is retrieved from, or anything what increases the knowledge of a system. See also knowledge.
Semantic information	The meaning or information content of language
Technical information	See selective information
Structural information	The number of independent degrees of freedom in a given source of information (logons)
Selective information	Connected to the content of a message of "m" possible symbols.
Knowledge	Anything what reduces uncertainty of a system or source, or increases the knowledge of a system. It is the same as information, but may be personified.
Perceptual knowledge	Parametric knowledge as anything what reduces uncertainty of a system based on perception by an observer.
Knowledge by nature laws	Information retrieved from nature laws, independent of the observer, e.g. gravity
Background knowledge	All information gained before a certain time t_i
Foreground knowledge	All information gained after the time t_i
Intuitive knowledge	the direct perception of truth or fact independent of any reasoning
Truth	1) The actual state of matter as a verified indisputable fact, or de-personified

²⁰ ----- Idem

-
- knowledge, not subjected to human perception.
 2) The corresponding set of parameters describing the characteristics of the representation.
-

Meta-physical knowledge Information not subject to physical laws known so far.

Op deze wijze is een overzicht verkregen van gangbare termen voor informatie, kennis, perceptie en waarheid, waarin dus een hiërarchie kan worden onderscheiden afhankelijk van de van toepassing zijnde parameters.

DE LEUGEN

Dag en dagelijks wordt de leugen aangetroffen in de rechtspraak, het bedrijfsleven en de politiek.²¹ Alleen door het geven van voortdurende *feedback*, kan het systeem stabiel worden gehouden en kunnen in het proces verbeteringen bereikt worden.²² We definiëren de leugen als het tegenovergestelde van de waarheid met als voorwaarde dat $P(E) + P(\text{niet} - E) = 1$, met andere woorden, de kans op, de bewering is juist, plus de kans op de bewering is niet juist is altijd de zekere gebeurtenis, of 1.

In algemene zin is de leugen een uitspraak, die bewust niet in overeenstemming is met de kennis of de mening die men omtrent de werkelijkheid heeft. De leugen is per definitie het tegenovergestelde van de waarheid, daar zij wederzijds uitsluitende beweringen zijn omtrent een gegeven gebeurtenis. Sinds Aristoteles, is de leugen als fenomeen in vele geschriften omschreven²³. In algemene zin wordt de leugen hier gedefinieerd als een uitspraak die **bewust** niet in overeenstemming is met de kennis of de mening die men omtrent de werkelijkheid heeft. Met de leugen wordt dan ook elke tegenstrijdigheid bedoeld tussen **wat gedacht** wordt en **wat gezegd** wordt. Bedrog en meened vallen dus ook onder de categorie leugens.

In deze definitie is precies opgesloten, dat gegeven een bepaalde gebeurtenis, een persoon met betrekking tot die gebeurtenis de bewering "A" kan doen en de bewering "niet -A" aangeduid met $\bar{A}$, kan **denken**. Daar beide beweringen elkaar wederzijds uitsluiten, ontstaat een **innerlijk conflict**, welke zich kan uiten in fysiek waarneembare verschijnselen, zoals bijvoorbeeld stotteren, blozen, trillen, zweten, extra spierspanning, verhoogde hartslag, enz.²⁴ van de persoon die de leugen verwoordt. Uiteindelijk resulteert de leugen in een materialisatie, welke desastreuze gevolgen kan hebben voor de persoon zelf, een groep en / of zijn omgeving.

Uit diverse studies blijkt, dat het voortdurend liegen, ontkennen en verdraaien van feiten leidt tot **desintegratie** van het denken en derhalve van de persoonlijkheidsstructuur. Deze handelwijze (het liegen) brengt dan ook een vorm van vervreemding van de werkelijkheid met zich mee, welke grote schade kan aanrichten, niet alleen aan de persoon zelf, maar ook aan zijn omgeving. Vervolgens mag worden gesteld, dat de leugen als strijdig met de waarachtigheid, de menselijke persoon desintegreert door zijn **innerlijke en uiterlijke** conflict

---

²¹ " I think the reason George Bush stumbles, ends sentences midway through to jump to another thought, rattles off non-sequiturs, and makes up words, is that George Bush is breaking under the strain of lying almost all the time about almost everything"; Why Bush Can't Talk: It's not the drug, and it's not senility; Inland, August 24, 2006; <http://www.netscape.com/viewstory/>

²² Zie A.F.P. van Putten, Introductie van het ISO 9000 kwaliteitsmanagement systeem in de Nederlandse rechtspraak., eJNR, 2005

²³ Zie de leugen in de ethiek van Aristoteles, Augustinus, H. Schrif, Thomas van Aquino, Kant, Fichte, en vele anderen.

²⁴ Hierop is de befaamde leugendetector gebaseerd, welke echter niet de betrouwbaarheid kan leveren die men zou mogen verwachten, daar ook andere niet te elimineren factoren een rol kunnen spelen. Zie bijvoorbeeld, Het hart van de zaak , psychologie van het recht; Koppen, Hessing, Crombach, uitg. Gouda Quint, 1997.

waarmee de leugen gepaard gaat.²⁵ Uiteindelijk kan dit gedrag leiden tot een volledige pathologisch handelen van de persoon zelf, zoals bij notoire leugenaars.

De leugen kent duizend gezichten. Op soms onnavolgbare wijze kan gelogen worden. Voorbeelden zijn het creëren van nieuwe “feiten en omstandigheden”, het manipuleren van feiten en bewijsmiddelen. Het verwijderen en vernietigen van bewijsmateriaal, drogredeneringen, enz., enz. Halve waarheden, gedeeltelijke waarheden, talloos zijn de variaties, waarmee de waarheid en de ware toedracht geweld kan worden aangedaan. Elke keer dient onderzocht te worden de essentie van de bewering. Wat zijn de persoonsgebonden parameters, wat zijn de object gebonden parameters. Wat zijn de tegenstrijdigheden? Vanzelfsprekend kunnen beweringen onjuist zijn, zonder dat er sprake is van een leugen. De bewering voldoet dan niet aan de boven gestelde definitie. De faalfrequentie zal toenemen met een daarbij van toepassing zijnde vermenigvuldigingsfactor, Qi.

HET ENERGIEDOMEIN VAN HET MENSELIJK HANDELEN

In het gehele beslissingsproces kan niet voorbijgegaan worden aan rationele, emotionele en fysieke factoren in het menselijk handelen. Hiervoor kan een drie -dimensionaal energiedomein worden geïntroduceerd, waarbinnen zich al het menselijk handelen afspeelt. Dit is in figuur 4 weergegeven. De fysieke energie as geeft in willekeurige eenheden (a.u.) de mate van fysiek handelen weer. De rationele energie as in a.u. geeft de mate weer van toegepaste denkkraft. De emotionele energie as geeft weer de mate waarin iemand emotioneel handelt. Deze as representeert zowel positieve als negatieve energie. Een balletdanser handelt voornamelijk in het fysieke en het emotionele positieve energievlak. Iemand die zijn zelfbeheersing verliest handelt voornamelijk in het fysieke en negatieve emotionele energievlak.

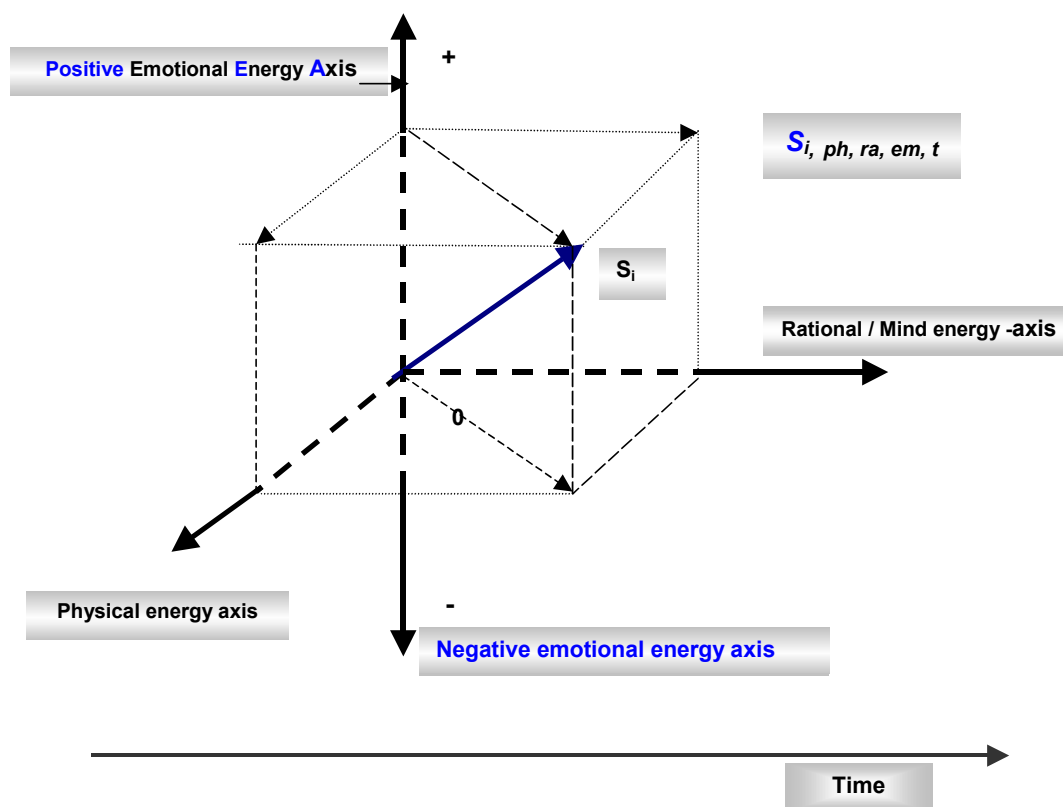
Uit deze wijze van benaderen valt op te maken dat het beslissingsproces voor alle betrokkenen een gecompliceerd en moeizaam proces is of kan worden, daar bij het vaststellen van de kans op juistheid van beweringen omtrent gebeurtenissen altijd een mix van emotionele, rationele en fysieke factoren een rol kunnen spelen.

Het energiedomein voor een persoon is een momentopname en verandert per gegeven situatie in de tijd. Ook hiervoor kan uiteindelijk weer een vermenigvuldigingsfactor, Qi worden geïntroduceerd, daar de omstandigheden, belangen en gemoedstoestand waarin een persoon zich bevindt van invloed zal zijn op de kans op juistheid van zijn waarnemingen en beweringen. Dit geldt vanzelfsprekend voor iedere waarnemer, inclusief een rechter.

---

²⁵ Zie de leugen in de ethiek van Aristoteles, Augustinus, H. Schrift, Thomas van Aquino, Kant, Fichte, en vele anderen.

Figure 4. Behavioral representation of an individual, $S_{i, ph, rat, em, t}$ in a three dimensional energy time diagram, with three axis; one axis represents the physical energy Ph , one axis the rational energy, Ra, and one the emotional energy, Em.. This representation makes it possible to describe each individual outcome with help of three different parameters representing the quantity and quality of the physical, the rational and the emotional energy of that person under consideration..²⁶

DE VERWOESTENDE KRACHT VAN DE LEUGEN IN DE PRAKTIJK

Projecteren we het vorenstaande op de praktijk, dan zien we uit vele voorvallen dat zowel incidenteel als structureel fouten worden gemaakt. Bedrog, valsheid in geschrift, meined, wegmaken van bewijsmateriaal, het creëren van niet bestaande feiten en omstandigheden, het vervalsen van bewijsstukken, het aanbrenen van veranderingen in processtukken, in processen-verbaal van terechtzittingen en van verhoor, het illegaal verwijderen van processtukken, het achterhouden van stukken, de strafbaarheid van meined opheffen (door vervolging te weigeren!) enz., enz., zijn veel voorkomende praktijken. Uiteindelijk is de praktijk een onuitputtelijke bron van conflicten, financiële schade, karaktermoord, en grote persoonlijke en maatschappelijke schade. Opgemerkt wordt dat Napoleon tegenover generaal de Caulaincourt, tijdens zijn terugreis uit Rusland claimt, dat van elke 50 terecht klachten van burgers tegen de Overheid (prefects) er 45 worden gehonoreerd (90%)!²⁷ Dat waren vanzelfsprekend andere tijden want 90% wordt nu bij lange na niet gehaald.

Al deze categorieën kunnen onder het begrip leugens worden gevangen. Als voorbeelden kan verwezen worden naar de Schiedamse Parkmoord, de betwiste Deventer moordzaak, de

²⁷ With Napoleon In Russia, from the Memoirs of General de Caulaincourt, William Morrow and Compony New York, p. 363.

Puttense moordzaak, de zaak Lancee en vele andere zaken, waarvan is aangetoond dat door het OM en door de rechterlijke macht (grote) fouten zijn gemaakt.²⁸

Dat door te handelen zoals wordt gehandeld moge duidelijk worden, dat ook voortdurend in strijd met art. 21 Rv is / wordt gehandeld: *”Partijen zijn verplicht de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren. Wordt deze verplichting niet nageleefd dan kan de rechter daaruit de gevolgtrekking maken die hij geraden acht”*.

Zo geldt voor advocaten ook Gedragsregel 30: *”De advocaat dient zich te onthouden van het verstrekken van feitelijke gegevens waarvan hij weet, althans behoort te weten dat die onjuist zijn.”* Dat de advocaat een grote vrijheid heeft van presentatie van zijn **argumenten**, staat dan ook volstrekt los van het verstrekken van onjuiste **feitelijke** gegevens!

De lezer wordt uitgenodigd hier zijn eigen ervaringen en kennis van onjuist procesverloop door leugens in onderstaande tabel in te voeren. De materiële en immateriële schade aangericht aan personen en de maatschappij kan slechts in geld worden uitgedrukt.

Tabel 5 Tabel van schade aangericht door leugens in het procesverloop

Onjuiste uitspraak door leugens in procesverloop	Materiële en immateriële schade aan personen en goederen €
Puttense moordzaak	1.500.000
Schiedammer parkmoord	750.0000
Zaak Lancee	600.000
--	--
--	--
--	--

CONCLUSIES EN DISCUSSIE

Met behulp van kansrekening kan kwantitatief een uitspraak gedaan worden over de betrouwbaarheid van de uitspraak. Door het opstellen van faalfrequentie tabellen per categorie handelingen, kan een goede indruk verkregen worden van de kans van optreden voor een specifieke gebeurtenis en de bijbehorende kans van juistheid van de rechterlijke beslissing. Op eenvoudige wijze laat bovenstaande verhandeling zich mutatis mutandis ook toepassen op civiele en bestuursrechtzaken, waarbij de gewichtsfactoren van de verschillende actoren en elementen, inclusief die van de rechter, verschillen.

Er is een duidelijk onderscheid gemaakt tussen informatie, kennis en waarheid, waardoor de rol van de waarnemer, getuige of expert beter op zijn juiste merites kan worden beoordeeld. Toegelicht is verder, dat we in al het handelen een drie- dimensionaal energiedomein van ratio, fysiek en emotie, kunnen onderscheiden.

In de rechtspraak dient uiteindelijk alleen de ratio te domineren. De materiële en immateriële schade die leugens tot gevolg hebben zijn een aanslag op de menselijke psyche, gezondheid en uiteindelijk op het functioneren van de maatschappij zelf.

Uit bovenstaande uiteenzetting kan dan ook blijken, dat rechtspraak veel weg heeft van een goed georkestreerd kansspel, of casino. Daar er in de rechtspraak, evenals in de luchtvaart, levens en carrières op het spel staan, is het van groot belang de betrouwbaarheid / bedrijfszekerheid te kennen en zonodig te bepalen van alle componenten en personen die bij

²⁸ Wraking van rechters in de zaak Mink K. 2006, NRC 2 september 2006.

een gerechtelijke procedure betrokken zijn. De betrouwbaarheid kan dan uitgedrukt worden in een getal tussen 0, volkomen onbetrouwbaar en 1, volstrekt betrouwbaar.

Ter verbetering van de kwaliteit en het herstel van het vertrouwen in de rechtspraak, verdient het aanbeveling de betrouwbaarheid van rechters, advocaten, deskundigen en overige betrokkenen **voortdurend** (*maintenance*) en waar mogelijk **vooraf** te bepalen en te toetsen.

Dankbetuiging

De auteur wenst zijn dank uit te spreken aan alle commentatoren die hebben bijgedragen tot verbetering van dit artikel.

Juni 2009